

Öğretmenler Günü'nde İki Dil, Bir Bavul ve Kürt Çiçekleri

Yıllardır zulasında taşıyor Kürtler anadillerini. Öğretmenlerin marşının ilk iki dizesi: "Alnımızda bilgilerden bir çelenk / Nura doğru can atan Türk genciyiz." Çocukların çiçek açtıklarını gördüm. Nasıl mı? Dünyanın bütün çocukları gibi: Anadillerinde, gülerек, oyunla, neşeyle.

"Dilini kokluyorlar ufaklık / Kürtçe konuşmuş olmayasın sakın / Kürtçe'yi zulalamak en iyisi"

İranlı şair **Ahmed Şamlu**'nun "Bu Çıkmazda" adlı o ezberlenesi büyük şiirinde böyle dizeler yok elbet, ben irticalen mevzuya uyarladım. **Özgür Doğan** ve **Orhan Eskiköy**'ün birlikte kotardıkları "İki Dil Bir Bavul"da, daha ilk sosyalleşme denemelerinde, dillerinin bir utanç sebebi olduğu yargısıyla ya da "maalesef sizin diliniz bu hayatta geçmez" cümlesiyle karşılaşış "korkudan anadilini yutan" Kürt Çiçeklerini görünce dilimden dökülüyordu. Yıllardır zulasında taşıyor Kürtler anadillerini. Bu yazıyı kaleme alabileceğim bir anadilden bahsediyorum elbette.

İki Dil Bir Bavul, anlatan değil gösteren bir film. Hatta belki de göstermek istediklerinin çok daha fazlasını gösteren bir film. Genç yönetmenler Doğan ve Eskiköy sabit kameralarıyla mümkün olduğunca müdahil olmadan hepimizin bildiği ama bir sebeple gündeme getirmediği bir tuhaf "maarif marifeti"ni göstermek istemişler. Birtakım kamera hareketleri ve farklı kurgu numaralarıyla bazı noktaların altını çizmekten kaçınmışlar. İyi de yapmışlar; hem göstererek, çünkü hayati meselelerimizden biri, hem de mesafeli durarak, çünkü mevzunun iler tutar yanı yok, neresinden tutsalar ellerinde kalacak cinsten.

Neyi gösteriyorlar peki? Kim neyi görüyorsa onu. Devletin başarısızlığa uğrayacağı aşık, baştan sona adaletsiz bir inkar politikası yüzünden ülkenin çocuklarına nasıl eziyet ettiğini gördüm ben. Kürtçe konuşan çocuklara Türkçe müfredat uygulanıyor. Çocuklar haftanın beş günü belli saatlerde bir okula toplanıp rahatsız, tedirgin saatler geçiriyorlar. Anadilleri Kürtçe'yken durduk yere yabancı dil bilmedikleri için zor durumda kalıyorlar. Bir şey söylemek isterlerse öğretmen bildikleri tek dil Kürtçe olan çocuklara bağıyor: "Kürtçe yok! Kürtçe yasak! Kürtçe olmaz!" Çocuklara yıl sonuna kadar ancak Türkçe'yi öğretebilmeyi hedefleyen öğretmenin ilk görevi de bu zaten: Kürtçe'ye geçit vermemek. Çocuklar da şimdilik bilmeleri gereken en önemli üç Türkçe kelimeyi öğreniyorlar: "Yok, yasak, olmaz." Saklamaları gereken kutsal bilgiyi de anlıyorlar: Kürtçe. Şimdilik zulada.

Çocuklar geri çekiliyor, korkuyor, sınıyorlar Türkçe öğretilen(!?) okullarda. Başlangıçta ilk defa gördükleri yabancı öğretmene uzun uzun bakan gözlerindeki merak bir süre sonra korkuya dönüşüyor. Pervasız berrak Kürtçe çocuk sesleri yerini titrek, cılız, tedirgin bir Türkçe ses kırıntısına bırakıyor. Söylenenleri anlamayan, ve doğal olarak, en ufak ilgi duymayan çocukların omuzları düşüyor. Anlamamakla suçlanınca boyunlarını büküyorlar. Başları öne eğiliyor, gözleri uzaktaki kör bir noktaya sabitleniyor. İşte sonuç; bakışına, sesine, edasına korkunun şekil verdiği ideal Kürt çocuğu: Başı önde, boynu bükük, omuzlar düşük, bakışı korkak, sesi titrek, Kürtçesi yasak, Türkçesi bozuk. Devlet dersinde üretilmiştir.

Allahtan o saçma sapan dersten çıkınca bu halleri geçiyor ama yine de şu rahatlıkla söylenebilir: Devletle her karşılaşmalarında bu tavır yeniden geliyor ve Türkçe bölgede devleti temsil eden en önemli göstergelerden biri. Korkunun akışkan sıvısı oluyor Türkçe orada, özellikle de çocuklarda. Sebebini

bilmiyorum yaşananlarda aramak lazım. Ama eğer Türkçe konuşan iyi giyimli bir şehirli olarak Kürt köylerine yolunuz düşerse, amacınız ne olursa olsun, siz artık devletin bir tezahürsünüzdür ve çocukların yukarıda tarifini verdiğim tavrını kırmanız hayli zor olacaktır. Ama, farklı olarak, devletin bile ulaşamadığı ücra bir mezraya düşerse yolunuz, bir şey yapmanıza gerek kalmaz. Henüz korkutulmamış, şımarmayı bilen çocuklar bir süre sonra üzerinize tırmanmaya, her yerinizi kurcalamaya başlayacak ve kendinizi şehirden düşmüş bir oyuncak ayı gibi hissetmenize neden olacaklardır.

Kürt çocuklar anadillerini yeni keşfettikleri çağda devletle tanışıyorlar. Yaşıtları dünyanın her yerinde keyifle, hazla, heceleyerek günden güne farkına vardıkları anadilleriyle hayat boyu sürecek entelektüel bir oyuna başlarlarken, Kürt çocuklarına ilk defa duydukları başka bir dil dayatılıyor: Resmi dil. Resmi dil mi, resmi ideoloji mi? Filmde tanık olduğumuz eğitimin Türkçe öğretmekle bir ilgisi olmadığını görmek için ilköğretim uzmanı olmaya gerek var mı? Aslında önce Kürtçe öğrenseler, Türkçe'yi daha rahat, daha sağlam öğrenirler, diyelim mi safdillik edip? Demesek daha iyi. Şurası açık: Bu eğitimin Türkçe öğretmekle, ilköğretimle alakası yok. Zaten adına da **Ece Ayhan**'ın pek isabetle tespit ettiği gibi şöyle demeliyiz: Devlet dersi.

Özel Kürtçe kurslara izin verirken çocuklara yönelik kurslar açılmasını zinhar yasaklayan, Kürtçe devlet televizyonuna yeşil ışık yakarken çocuk programlarını kırmızı kartla ekranın dışına gönderen devlet, Kürt çocukları ilköğretim okullarında devlet dersine alıyor. Pek çok şey dikte ediliyor çocuklara devlet derslerinde, ben konumuzla ilgili olanını söyleyeyim: Anadilleri horgörülüyor, sayıların Kürtçe sayılamayacağı, sincap-ceviz hikayesini anlatmak için Kürtçenin yetersiz olduğu öğretiliyor. Sayılar, hikayeler Türkçe'nin kerametlerinden deniyor. Yalan söyleniyor. Değersizlik duygusu aşılanıyor. Çocuklar korkuyla kabulleniyorlar bunu, Kürtçelerini zulalıyorlar. Ama şairin de söylediği gibi "O çocuklar büyüyecek" ve "Elleri var dünyayı düzelterek." Bu yalanın, bu büyük haksızlığın fark edileceğini, o korkunun, öfkeye, isyana dönüşeceğini öngörmek nasıl bir uzmanlık gerektiriyor merak ediyorum.

Türkiye'de öğretmenlerin (niyeyse?) bir marşı var, bilirsiniz, bu "benzersiz" marşın ilk iki dizesi (neyse ki) öğretmenlikle biraz ilgilidir: "Alnımızda bilgilerden bir çelenk / Nura doğru can atan Türk genciyiz." Ben filmdeki öğretmenin alnında bilgilerden bir çelenk görmedim. Bu normal, ama en ufak bir entelektüel çabasını ya da çözümünü de görmedim. Karşılaştığı sorunla ilgili meslektaşlarıyla görüşmeye kalkmadı. Konu üzerine bir çalışma edinip okumaya yeltenmedi. Ya da çocuklara karşı kendi kişisel birikimiyle, köyde yaşadığı deneyimlerden yola çıkıp inisiyatif alarak geliştirdiği bizi şaşırtan bir tavrına da şahit olmadık.

"Niye ben?" diye sordu durdu evet ama "Niye böyle?" diye bir soru aklının ucundan bile geçmedi. YÖK'ün tornasından geçmiş son derece donanımsız, ben müfredatı uygular maaşımı alırım diyen gayet pragmatik bir öğretmenle karşılaştık. Nura değil ama memleketi Denizli'ye doğru can atan bir Türk genci olduğu aşikardı. Konuyu farklı bir açıdan ele alan bir yönetmen, farklı bir sinematografiyle "İki Dil Bir Otomobil" adıyla bambaşka bir film çıkarabilirdi aynı malzemeden.

Filmi genelde dudağımın kenarında keskin bir bıçak yarası gibi, acıtan bir gülümsemeyle izledim. Çocuklar sevimli, şiddet açık, adaletsizlik katlanılmazdı. Zihnimde Ece Ayhan'ın Kürt Çiçekleri isimli şiiri döndü durdu. Yeni Dergi'deki ilk baskısında Kürt Çiçekleri adıyla yayınlanan şiir 12 Eylül sonrası kitaplarda Açık Atlas adını aldı ve hâla da öyle. Ya 12 Eylül bitmediği için, ya biz 12 Eylül'ün bizden aldıklarından geri alabileceğimizi tek tek almayı akıl edemediğimiz için ya da şairin kendisi sonradan öylesinin daha iyi olduğuna kanaat getirdiği için; bilmiyorum. O şiirin son iki dizesi şöyledir: "Efendiler! Eşekler susabilirler / ne yani çocuklar hiç gülmeyecekler mi?"

Film boyunca, sınıfta hiç gırgır şamata olmuyor, çocuklar hiç şöyle ağız dolusu gülmüyorlardı ve ben şairlerin bazen çok uzaktan ne doğru tespitler yapabildiklerini, "Ne yani çocuklar hiç gülmeyecekler mi?"nin tek başına çok manidar bir "Anadilde Eğitim" sloganı olabileceğini düşünüyordum. Sonra neyse ki yaz tatili geldi de çocuklarla ilk defa güldüm ve fakat, çok daha önemlisi, finaldeki yüzme sahnesinde ben kendi haline bırakılan, kendi dillerinde salınan Kürt Çiçeklerinin ne kadar keyifle, ne güzel çiçek açtıklarını gördüm. Nasıl mı? Nasıl olacak, dünyanın bütün çocukları gibi: Anadillerinde, gülerek, oyunla, neşeyle. (BK/TK)

* Bülent Kale, çevirmen.

İstanbul - BİA Haber Merkezi

24 Kasım 2009, Salı

Bülent KALE

Yazdır